

Переходячи до вихідного масштабу шляхом роз- стандартизації, як $x_{ij} = \sigma_{x_j} \cdot \tilde{x}_{ij} + \bar{x}_j$, перша голо- вна компонента аналітично матиме вираз: $Z = \sum_{j=1}^n \beta_j x_j$, а потенційна функція буде подана у вигляді:

$$Z_i = \sum_{j=1}^n \beta_j x_{ij}. \quad (3)$$

Тобто, використовуючи формулу (3), можливо розрахувати значення потенціалу регіону в момент часу t_i . Разом з тим розглянута функція надає можли- вість формувати прогностичні оцінки щодо нарощен- ня/зменшення потенціалу регіону в перспективі. Надаючи t_i значення прогнозованого періоду, поряд з прогнозом значень показників, які описують будь- який регіональний комплекс, можливо визначити рі- вень розвитку його потенціалу.

Висновки та напрям подальших досліджень. Розглянута методика дасть змогу наочно прослід- кувати розвиток діяльності регіональних комплексів на підставі сукупності показників, що їх опису- ють і які виступають як інтегральна оцінка стану розвитку регіону у визначений момент часу. Це на- дає можливість своєчасно реагувати на зміну ве- личини складових елементів ресурсного потенціалу регіону, а відтак, приймати виважені рішення та слідувати обраному стратегічному курсу. Під час подальших досліджень планується виконати про- гностичні розрахунки стосовно оцінювання викорис- тання ресурсного потенціалу регіону в межах роз- робленої стратегії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: [монографія] / І.В. Кривов'язюк. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 260 с.
2. Любушин Н.П. Теория экономического анализа: [учебно-мето- дический комплекс] / Н.П. Любушин, В.Б. Лесева, Е.А. Сучков; под ред. проф. Н.П. Любушина. Экономисты, 2006. – 480 с., с. 86–87.
3. Бабашкина А.М. Ресурсный потенциал экономического роста / А.М. Бабашкина, М.А. Комаров, Н.П. Фигурнова, Е.В. Красни- кова. – М.: Путь России: Экон. лит., 2002. – 567 с.
4. Хом'яков В.І. Управління потенціалом підприємства / В.І. Хом'яков, І.В. Бакум – К.: Кондор, 2007. – 400 с.
5. Бузько І.Р. Стратегический потенциал и формирование при- оритетов в развитии предприятия: [монография] / И.Р. Бузько, И.Е. Дмитренко, О.А. Сущенко – Алчевск: ДГМИ, 2002. – 216 с.
6. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. М.: Книжный мир, 2001. – 895 с.
7. Баб'як Г.П. Розміщення продуктивних сил: [підручник] / Г.П. Баб'як, В.Я. Брич, М.П. Дунаєвська та ін. – К.: Вища шко- ла, 1999. – 375 с.
8. Проскура В.Ф. Економічна оцінка ресурсного забезпечення під- приємств агропромислового кластера / В.Ф. Проскура // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Еко- номічні науки». – Полтава, 2011. – № 4(49). – Ч. 2. – С. 203–206.
9. Гончаров В.Н. Характеристика инновационного потенциа- ла предприятия в контексте стратегического управления / В.Н. Гончаров, Е.В. Иванова // Наукові праці ДонНТУ. Серія «Економічна». – 2004. – Вип. 76. – С. 112–119.
10. Метелев С.Е. Коммерческое предпринимательство / С.Е. Ме- телев, В.В. Бирюков, О.В. Власенко, И.С. Метелев. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2008.

УДК 332.12:339.72

Гордієнко В.П.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Української академії банківської справи
Національного банку України*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

У статті доведено, що сталий соціально-економічний розвиток території залежить від величини й ефективності використання її інвестиційного потенціалу. Розглянуто теоретичні та методичні підходи до розуміння структурно-логічної сутності категорії «інвестиційний потенціал регіону», основ його формування й ефективного використання. Визначено, що інвестиційний потенціал регіону має розглядатися як суб'єктно-об'єктна єдність учасників інвестиційного процесу, взаємодія яких лежить в основі формування регіонального інвестиційного ринку.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, регіон, інвестиційний процес, інвестиційні ресурси.

Gordienko V.P. ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНА КАК ЭКОНОМИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

В статье доказано, что устойчивое социально-экономическое развитие территории зависит от величины и эффективности использования ее инвестиционного потенциала. Рассмотрены теоретические и методические подходы к пониманию структурно-логической сущности категории «инвестиционный потенциал региона», особенности его формирования и эффективного использования. Определено, что инвестиционный потенциал региона можно рассматривать как субъектно-объектную целостность участников инвестиционного процесса, взаимодействие которых лежит в основе формирования регионального инвестиционного рынка.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал региона, регион, инвестиционный процесс, инвестиционные ресурсы.

Gordienko V.P. INVESTMENT POTENTIAL OF THE REGION AS AN ECONOMIC CATEGORY

It has been proved in the article that socio-economic development of the territory depends on the size and efficient use of its investment potential. Theoretical and methodological approaches to understanding the structural and logical nature of the category "Investment potential of the region", bases of its development and effective use have been studied in the article. It has been determined that the investment potential of the region should be regarded as subjective and objective unity of investment process' participants, whose interaction forms the basis for development of regional investment market.

Keywords: investment potential, region, investment process, investment resources.

Постановка проблеми. Сталий соціально-економічний розвиток країни та її регіонів залежить від величини та рівня використання інвестиційного потенціалу, який у сучасних умовах господарювання є рушійною силою економічного зростання. Саме інвестиційний потенціал території визначає можливість розширеного відтворення виробництва, оновлення виробничого капіталу, розроблення й запровадження інноваційних технологій і підвищення конкурентоспроможності національної та регіональної економіки. Проте реалізація принципів сталого розвитку стримується низькою активністю та ефективністю інвестиційної діяльності в Україні. Має місце нераціональне розміщення інвестицій як у територіальному, так і галузевому аспектах. Існує значний дисбаланс у розвитку економічно розвинених і депресивних регіонів. Основна причина зазначених негативних явищ – це недостатня увага до формування і ефективного використання інвестиційного потенціалу території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням актуальних питань, пов'язаних з формуванням та ефективним використанням інвестиційного потенціалу як на рівні окремих суб'єктів господарювання, так і на регіональному або державному рівнях займалися провідні вітчизняні вчені, такі як: З.В. Герасимчук, А.О. Єпіфанов, М.А. Козоріз, О.М. Марголін, С.А. Саф'юлін, Ф.С. Тумусов, Б.О. Чуб та ін. Дослідження зазначених науковців розкривають широке коло питань, серед яких сутність категорії «інвестиційний потенціал території», його структура, фактори впливу, принципи оцінювання тощо. Проте, незважаючи на значну кількість досліджень у цій сфері, не існує єдиного підходу до розуміння структурно-логічної сутності категорії інвестиційного потенціалу регіону, теоретичних і методичних основ його формування й ефективного використання.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення найбільш поширених наукових підходів до розуміння інвестиційного потенціалу регіону, як економічної категорії та виявлення його сутнісних характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття інвестиційного потенціалу регіону є досить багатогранне з точки зору його сутності, структури і взаємозв'язку з іншими категоріями. У науковій економічній літературі поняттю «інвестиційний потенціал регіону» приділяється достатньо уваги, проте відсутній єдиний підхід до його тлумачення. У результаті узагальнення найбільш поширених наукових підходів до розуміння сутності поняття «інвестиційний потенціал регіону» встановлено, що ця категорія досліджується на основі трьох підходів:

1) інвестиційний потенціал регіону розуміється як сукупність об'єктивних передумов (економічних, соціальних, природно-географічних тощо), необхідних для здійснення інвестиційної діяльності в регіоні;

2) інвестиційний потенціал регіону досліджується як сукупність інвестиційних ресурсів і факторів виробництва (фінансових, природних, трудових, основного капіталу тощо), необхідних для здійснення інвестиційної діяльності в регіоні;

3) інвестиційний потенціал регіону розглядається як сукупна можливість формувати внутрішні й залучати зовнішні інвестиційні ресурси з урахуванням природних, економічних і соціальних умов даного регіону.

Інвестиційний потенціал регіону як сукупність об'єктивних передумов (економічних, соціальних, природно-географічних тощо), необхідних для здійс-

нення інвестиційної діяльності в регіоні, розглядається в наукових роботах Я.І. Єлейко, О.І. Єлейко, К.С. Раєвського, А.О. Єпіфанова. Так, у роботі [2] інвестиційний потенціал регіону визначається як сукупність об'єктивних економічних, соціальних і природно-географічних властивостей регіону, що мають високу значимість для залучення інвестицій в основний капітал. У наукових доробках А.О. Єпіфанова інвестиційний потенціал регіону є сумою об'єктивних передумов для інвестицій, які залежать від наявності й різноманіття сфер і об'єктів інвестування та від їх економічних характеристик [3].

У наукових працях С.В. Зенченко, М.А. Шеметкіна, Л.В. Ключника, Ф.П. Ткачика, П.І. Мірошніченка, С.А. Саф'юліна інвестиційний потенціал регіону розглядається як сукупність інвестиційних ресурсів і факторів виробництва (фінансових, природних, трудових, основного капіталу тощо), необхідних для здійснення інвестиційної діяльності в регіоні. Так, у наукових розробках С.В. Зенченко та М.А. Шеметкіної інвестиційний потенціал регіону визначається як сукупність наявних у регіоні факторів виробництва і сфер застосування капіталу, тобто насиченість території факторами виробництва (природними ресурсами, робочою силою, основними фондами, інфраструктурою тощо), споживчий попит населення та інші показники [4]. Л.В. Ключник вважає, що інвестиційний потенціал регіону – це сукупна можливість власних і залучених у регіон фінансових ресурсів забезпечувати інвестиційну діяльність з метою отримання прибутку, в цілях і масштабах, визначених економічною політикою регіону [6]. Ф.П. Ткачик інвестиційний потенціал регіону розглядає як сукупність наявних і таких, які можуть бути мобілізовані, основних джерел, засобів, елементів потенціалу цілісної економічної системи, що використовуються і можуть бути використані для забезпечення ефективної інвестиційної діяльності й соціально-економічного прогресу на регіональному рівні [12]. Схоже трактування інвестиційного потенціалу регіону міститься й у наукових доробках П.І. Мірошніченка, відповідно до яких зазначена категорія трактується як сукупність фінансових коштів суб'єктів інвестиційної діяльності, що формують комплексну базу відтворення господарчої та соціальної сфери життєдіяльності регіону на інноваційній основі з метою забезпечення стійкого економічного зростання [8]. У роботі С.А. Саф'юліна інвестиційний потенціал регіону розглядається як комплекс інвестиційних можливостей економіки, що формується шляхом інтеграції та синергії інфраструктурного, ресурсного й макроекономічного потенціалів регіону й обмежений у використанні рівнем інвестиційних ризиків та інвестиційних бар'єрів [11].

Інвестиційний потенціал регіону як сукупна можливість формувати внутрішні та залучати зовнішні інвестиційні ресурси з урахуванням природних, економічних і соціальних умов певного регіону розглядається в наукових працях С.В. Іванова, К.П. Покатаєвої, З.В. Герасимчук, С.К. Ряскова, Я.В. Кобушко. На наш погляд, саме цей науковий підхід найбільш повно відображає сутність категорії «інвестиційний потенціал регіону». Так, С.В. Іванов визначає інвестиційний потенціал регіону як сукупність матеріальних, нематеріальних, фінансових і інших інвестиційних ресурсів, що використовуються для відтворення й розвитку суб'єктів економічної діяльності на території регіону, а також ринкових, соціально-економічних, організаційно-правових і інших властивих регіонові факторів, що залучають або відштовхують

інвесторів і забезпечують умови для ефективного залучення інвестиційних ресурсів [5]. У К.П. Покатаєва інвестиційний потенціал розглядається як сукупність здатності економіки регіону або держави здійснювати інвестиційну діяльність у всіх сферах, що охоплюють не тільки наявний інвестиційний капітал, а й сукупність об'єктивних передумов для інвестування [9]. Досить повне й обґрунтоване визначення зазначеної категорії наведено в дослідженнях З.В. Герасимчук, відповідно до яких, інвестиційний потенціал регіону – це максимальні можливості регіону щодо раціонального залучення та використання інвестиційних ресурсів з урахуванням природно-геополітичних і соціально-економічних передумов для здійснення інвестиційної діяльності з метою досягнення сталого розвитку регіону [1]. У роботі С.К. Ряскова [10] інвестиційний потенціал регіону визначається як узагальнена характеристика сукупної здатності підприємств регіону, його населення до інвестиційної діяльності у сформованому в певних умовах середовищі, кількість, якість і ступінь якої визначається не тільки забезпеченістю регіону бюджетом та обсягом капіталу підприємств і населення, збалансованістю інвестиційних товарів і ресурсів, а й рівнем розвитку інфраструктури регіону у своїй сукупності, що детермінують готовність суб'єктів інвестиційного процесу до активного відтворення елементів цілісного відтворювального циклу на мікро-, мезо- та макрорівнях. Зазначене поняття в наукових доробках Я.В. Кобушко визначається як здатність економічної системи регіону забезпечувати формування внутрішніх і залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів за умов їх ефективного використання й дотримання екологічних вимог [7].

Аналіз наукових підходів до розуміння сутності поняття «інвестиційний потенціал регіону» дає змогу визначити основні його характеристики. Першою загальною характеристикою інвестиційного потенціалу регіону є наявність певних умов, за яких формується внутрішні та залучаються зовнішні інвестиційні ресурси. До цих умов належать природно-ресурсний, виробничий і трудоворесурсний потенціали, розвинуті виробнича та соціальна інфраструктури тощо. Загалом ці умови формують сприятливий інвестиційний клімат для інвестиційної діяльності в регіоні. Другою властивістю інвестиційного потенціалу регіону є наявність інвестиційних ресурсів, таких як основні виробничі фонди, матеріальна складова оборотних фондів, нематеріальні ресурси й фінансові кошти, які можуть бути спрямовані на інвестування.

Водночас у розглянутих підходах до виявлення сутності категорії «інвестиційний потенціал регіону» не враховується рівень попиту та пропозиції на інвестиційні ресурси. На інвестиційному ринку регіону суб'єкти інвестиційної діяльності на основі своїх стратегій розвитку й інвестиційних потреб формують інвестиційний попит. З іншого боку, суб'єкти інвестиційної діяльності формують інвестиційну пропозицію. За умови відповідності інвестиційного попиту інвестиційній пропозиції визначається інвестиційна привабливість регіону. До того ж інвестиційний процес відбувається в певному середовищі, яке впливає на нього через сукупність умов і факторів, які поєднуються в понятті інвестиційного клімату регіону. Інвестиційний клімат може бути сприятливим або несприятливим. Сприятливий інвестиційний клімат підвищує інвестиційну привабливість регіону як об'єкта інвестування, а несприятливий – зумовлює виникнення інвестиційних ризиків. Інвестиційні ризики також виникають тоді, коли інвестиційна про-

позиція, що формується на основі наявного інвестиційного потенціалу, не відповідає інвестиційному попиту в регіоні. Якщо інвестиційний попит перевищує пропозицію, виникає потреба в додатковому залученні інвестиційних ресурсів з інших територіальних соціально-економічних систем або у вигляді зовнішніх іноземних інвестицій.

Досліджуючи роль регіону в інвестиційному процесі слід відзначити двоїстий його характер: з одного боку, регіон виступає як сукупність певних суб'єктів інвестиційної діяльності, а з іншого – розглядається як об'єкт інвестування. У першому випадку регіон відтворює власні інвестиційні ресурси й розміщує їх на території даного регіону та за його межами, зокрема на території інших регіонів України або іноземних держав. У другому випадку регіон може розглядатися як об'єкт інвестування, до якого надходять інвестиційні ресурси, відтворені в самому регіоні або з інших регіонів України чи іноземних держав.

Отже, можна виділити три форми участі регіону в інвестиційному процесі:

1) регіон – як сукупний інвестор власної економіки, що характеризує здатність соціально-економічної системи території акумулювати власні інвестиційні ресурси для потреб економіки регіону і його соціальної сфери;

2) регіон – як інвестиційний донор, що характеризує здатність соціально-економічної системи території формувати власні інвестиційні ресурси й розміщувати їх надлишок (понад регіональний попит) в інших регіонах;

3) регіон – як інвестиційний реципієнт, що характеризує можливість соціально-економічної системи території залучати зовнішні інвестиційні ресурси з інших регіонів країни та іноземних держав (імпорт інвестицій).

Інвестиційний потенціал регіону, як інвестора, являє собою сукупність інвестиційних ресурсів і можливостей суб'єктів інвестиційної діяльності відповідної території, яка перебуває в системній єдності щодо формування на регіональному ринку інвестиційної пропозиції, спрямованої на задоволення інвестиційних інтересів, потреб та пріоритетів, підпорядкованих загальній стратегічній меті сталого економічного розвитку регіону.

При наявності певного надлишку інвестиційних ресурсів регіон може виступати як інвестиційний донор інших територіальних соціально-економічних систем. При цьому інвестиційний потенціал регіону розглядається як надлишок інвестиційних ресурсів і можливостей, сформованих у суб'єктів інвестиційної діяльності відповідної території понад наявний на регіональному ринку обсяг інвестиційних потреб, що трансформується в надлишкову інвестиційну пропозицію, яка спрямовується на фінансування зовнішніх інвестицій з метою розширеного відтворення інвестиційного потенціалу регіону.

Інвестиційний потенціал регіону-реципієнта, пов'язаний з формуванням інвестиційного попиту з боку суб'єктів регіональної економіки у вигляді інвестиційних потреб, інтересів і пріоритетів, які становлять основу інвестиційних проектів та програм соціально-економічного розвитку території. У цьому разі інвестиційний потенціал регіону являє собою взаємопов'язану систему організованих сукупностей інвестиційних інтересів, інвестиційних потреб і пріоритетів різних суб'єктів інвестиційної діяльності регіону, яка формує загальний інвестиційний попит на регіональному ринку, виходячи з стратегічних завдань соціально-економічного розвитку території.

Підсумовуючи вище викладене, економічну категорію «інвестиційний потенціал регіону» можна визначати як суб'єктно-об'єктну єдність учасників інвестиційного процесу, взаємодія яких лежить в основі формування регіонального інвестиційного ринку, характеризує збалансованість інвестиційного попиту та пропозиції, визначає можливість відтворення інвестиційних ресурсів у регіоні й обсяги їх міжтериторіального руху. Отже, структурно-логічна сутність економічної категорії «інвестиційний потенціал регіону», полягає в такому:

- по-перше, чітко визначено системний характер взаємодії інвестиційних ресурсів та можливостей реалізації інвестицій у регіоні;

- по-друге, зазначене трактування забезпечує можливість врахування інвестиційного потенціалу в процесі оцінювання інвестиційної привабливості регіону шляхом виявлення рівня задоволення інвестиційних інтересів, потреб і пріоритетів;

- по-третє, передбачене цільове спрямування інвестиційного потенціалу на досягнення стратегічної мети сталого економічного розвитку регіону й відтворення інвестиційного потенціалу за рахунок збереження та нарощування інвестиційних ресурсів;

- по-четверте, враховується співвідношення між попитом і пропозицією на інвестиційні ресурси відповідно до кон'юнктури інвестиційного ринку.

Висновки з проведеного дослідження. Інвестиційний потенціал регіону можна розглядати як системну єдність можливостей регіону акумулювати власні інвестиційні ресурси, залучати зовнішні та здійснювати трансферти за межі регіону з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку території за сприятливих природно-географічних, соціальних, економічних і політичних умов. Суб'єктно-об'єктна єдність учасників інвестиційного процесу, взаємодія яких лежить в основі механізму функціонування регіонального інвестиційного ринку, визначає рівень збалансованості інвестиційного попиту та пропозиції, обсяги міжтериторіального руху інвестицій, стан відтворення інвестиційних ресурсів і динаміку соціально-економічного розвитку регіону. На підставі системного аналізу об'єктивних закономірностей, причинно-наслідкових зв'язків між формами участі регіону в інвестиційному процесі вважаємо, що розуміння інвестицій-

ного потенціалу регіону має враховувати інвестиційні ресурси, які формуються на даній території, і ресурси, що надходять із зовнішнього середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Герасимчук З.В. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощування : [монографія] / З.В. Герасимчук, В.Р. Ткачук. – Луцьк : Надстир'я, 2009. – 232 с.
2. Єлейко Я.І. Інвестиції, ризик, прогноз / Я.І. Єлейко, О.І. Єлейко, К.Є. Раєвський / Львівський банківський інститут. – Львів : ЛІБС, 2000. – 176 с.
3. Єпіфанов А.О. Управління регіоном / А.О. Єпіфанов, М.В. Мінченко, Б.А. Дадашев. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 361 с.
4. Зенченко С.В. Инвестиционный потенциал региона / С.В. Зенченко, М.А. Шеметкина // Сборник научных трудов Северо-Кавказского государственного технического университета – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ncstu.ru>.
5. Іванов С.В. Інвестиційна привабливість регіонів та видів економічної діяльності регіональної економіки: автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук / С.В. Іванов – Сімферополь, 2005. – 21 с.
6. Ключник Л.В. Інвестиційний потенціал регіону: теоретичні аспекти та оцінка / Л.В. Ключник // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія «Регіональна економіка». – 2011. – Вип. 8(31). – Ч.1. – С. 150–161.
7. Кобушко Я.В. Еколого-економічна оцінка відтворення інвестиційного потенціалу регіону: дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук / Я.В. Кобушко. – Суми, 2012. – 237 с.
8. Мірошниченко П.І. Активізація використання інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук / П.І. Мірошниченко. – Донецьк, 2007. – 20 с.
9. Покатаєва К.П. Теоретичні аспекти визначення категорії «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна привабливість» / К.П. Покатаєва // Комуніальне господарство міст : [науково-технічний збірник]. – 2007. – Вип. 75. – С. 262–268. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eprints.ksame.kharkov.ua>.
10. Рясков С.К. Формирование инвестиционного потенциала и оптимизация его использования (региональный аспект): дис. ... на соискание ученой степени канд. екон. наук / С.К. Рясков. – М., 2000. – 166 с.
11. Сафиуллин С.А. Адаптирование методики позиционирования к инвестиционной среде региона / С.А. Сафиуллин // Реальный сектор экономики: теория и практика управления. – 2005. – № 3. – С. 89–94.
12. Ткачик Ф.П. Інвестиційний потенціал регіону: сутність, компоненти та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Ф.П. Ткачик – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_SSN_2012/Economics/13_117095.doc.htm.